

Skydd av arter – vårt gemensamma ansvar

Kunskap om arter

Christina Olsen Lundh

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
SVERIGES DOMSTOLAR

Två huvuduppdrag

- Se över artskyddsförordningen med fridlysningsreglerna samt ersättningsrätt och ansvar för kunskap.
- Förbättra förutsättningarna för arbetet med att förebygga, upptäcka och lagföra artskyddsrelaterad brottslighet.

Artskyddsutredningens betänkande SOU 2021:51

Skydd av arter - vårt gemensamma ansvar

Fridlysningsreglerna, ersättning och ansvar för kunskap

Säkerställa ett effektivt artskydd

Säkerställa efterlevnaden av EU-rätt och internationella åtaganden

Stärka den privata äganderätten i skogen

Värna äganderätten genom att **stärka rättssäkerheten**

Ta ställning till om en rätt till ersättning bör införas i de fall pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras, och i så fall överväga hur den ska utformas.

Analysera och klargör **statens respektive verksamhetsutövarens inklusive fastighetsägarens utredningsansvar** när det gäller frågor om artskydd.

Kunskap

Staten: ansvar för övergripande kunskap om arter och deras livsmiljöer.

VU/markägare: Ansvar för kunskap om hur egna verksamheten påverkar

Analys av vilka **data som behöver kompletteras,**

Tydlig och samlad information om samtliga fridlysta arter.

Sammanställa **information om positiva åtgärder.**

Sammanställa **information om effekter** av verksamheter och åtgärder

Råd och riktlinjer för hänsynskrävande livsmiljöer på land och i vatten

Tillgängliggöra samlad **information om begrepp** och dessas innebörd

Utreda SLU Artdatabankens huvudmannaskap, formella myndighetsroll, funktion och finansiering.

Livsmiljöunderlag var 5:e år efter samråd

Fridlysningsregler

8 kap. **miljöbalken**

Portalparagraf

Tillämpligt i Sveriges ekonomiska zon

Fågeldirektivet/livsmiljödirektivet/nationell fridlysning

Förtydligt **avsiktsrekvisit**

Regeringen föreskriver för vilka arter fridlysningsregler gäller – olika bilagor

Uppdrag till regeringen: **översyn av nationell fridlysning**

Möjlighet att upphäva obsoleta regler

Generella föreskrifter

Oförändrade dispensregler (utom för fåglar)

Dispensansökan hos tillsynsmyndighet (**en myndighet**)

Vid dispens ska **kompensationsåtgärder** alltid övervägas

Regler om **övervakning och rapportering** av oavsiktlig fångst/död

HaV och SJV får i uppdrag att utreda **artskyddets tillämpning inom jordbruk respektive i havs- och vattenmiljöer**

Utreda var regler om att **säkra luftledningar för elöverföring mot risker för fågellivet** ska införas

Ersättning och rättssäkerhet

Ny punkt i 31 kap. 4 § miljöbalken

Nekad dispens förutsättning för ersättning

Ersättning endast för den del med vilken försiktighetsmått/förbud går utöver rimlig allmän hänsyn

Beslut om nekad dispens+ ersättning: anteckning i fastighetsregistret

Naturvårdsavtal är en flexibel skyddsform som bör användas i större utsträckning

Myndighet ska söka träffa uppgörelse med sakägare.

Ny grund för **biotopskyddsområde**

Allmän **proportionalitetsavvägning** i 8 kap. MB

I samband med ersättningstalan mot staten ska **det allmänna som huvudregel ersätta fastighetsägaren eller innehavaren av särskild rätt för rättegångskostnader.**

Tydliggöra **miljöorganisationers klagorätt** i 16:13 MB

Ökade och riktade anslag för tillsyn

**Se över
artskyddsförordningen
med
fridlysningsreglerna
samt ersättningsrätt
och ansvar för kunskap.**

Artskyddsförordningen (2007:845)

- Fridlyser genom 4 och 6 -9 §§
  - fåglar,
  - grod- och kräldjur
  - ytterligare cirka 300 arter av djur, växter, svampar och lavar

Artskyddsförordningen (2007:845)

Fågeldirektivet, artikel 5

Livsmiljödirektivet, artikel 12

Förbjudet att (4 §)

1. **avsiktligt** fånga eller döda djur
2. **avsiktligt** störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödnings-, övervintrings- och flyttperioder,
3. **avsiktligt** förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.

Artskyddsförordningen (2007:845)

C-357/20

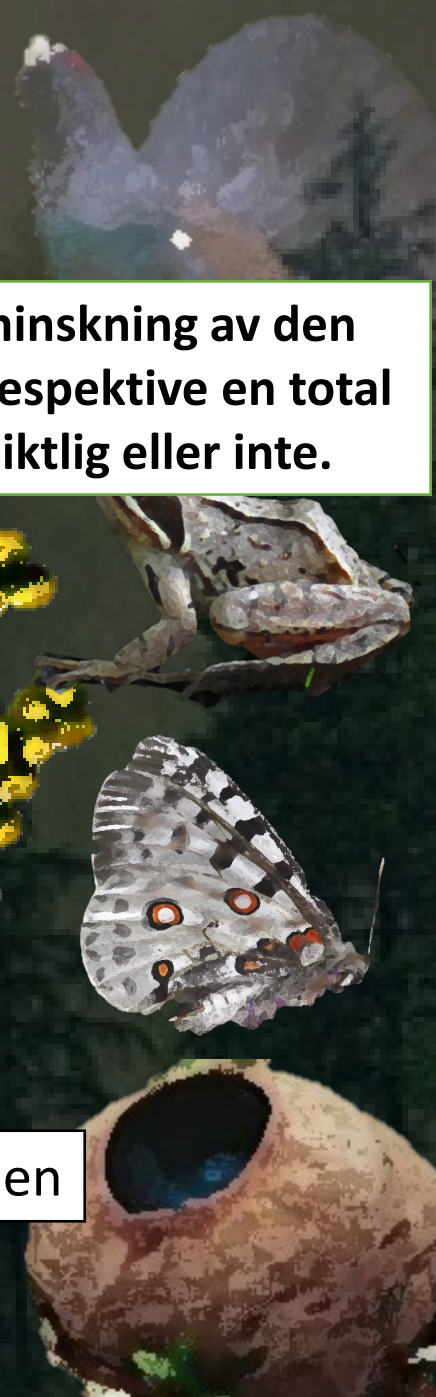
...med begreppen skada och förstörelse i denna bestämmelse avses en gradvis minskning av den ekologiska funktionaliteten hos en skyddad djurarts parningsplats eller rastplats respektive en total förlust av denna funktionalitet, oberoende av om sådan skadlig inverkan är avsiktlig eller inte.

Förbjudet att (4 §)

1. avsiktligt fånga eller döda djur
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.

A 12, livsmiljödirektivet förbud att

- a) avsiktligt fånga eller döda exemplar
- b) avsiktligt störa arter, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
- c) avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, försämra fortplantningsområden
- d) skada eller förstöra parningsplatser eller rastplatser viloplats

Artskyddsförordningen (2007:845)

Förbjudet att (4 §)

1. avsiktligt fånga ✓ eller döda djur ✓
2. avsiktligt ✓ störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra ✓ eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats. ✓

A5, fågeldirektivet, förbud att

- a. avsiktligt döda eller fånga fåglar ✓
- b. avsiktligt förstöra ✓ eller skada deras bon och ägg ✓ eller bortföra deras bon.
- c. samla in ✓ fågelägg i naturen och behålla dessa, även om de är tomma. ✗
- d. avsiktligt ✓ störa fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, i den mån dessa störningar inte saknar betydelse för att uppnå syftet med detta direktiv. ?
- e. förvara ✗ fåglar av sådana arter som inte får jagas eller fångas

De förenade målen C-473/19 och C-474/19

Skydda skogen

p. 51 Domstolen har slagit fast att för att kravet på avsiktlighet [i 12.a] ska anses vara uppfyllt krävs det att personen i fråga har velat fånga eller döda ett exemplar av en skyddad djurart, eller åtminstone godtagit risken för en sådan fångst eller ett sådant dödande. Detsamma gäller för förbuden i artikel 12.1 b och c. C-221/04, p. 71

...eller genom att acceptera en sådan konsekvens av sitt handlande

De förenade målen C-473/19 och C-474/19

Skydda skogen

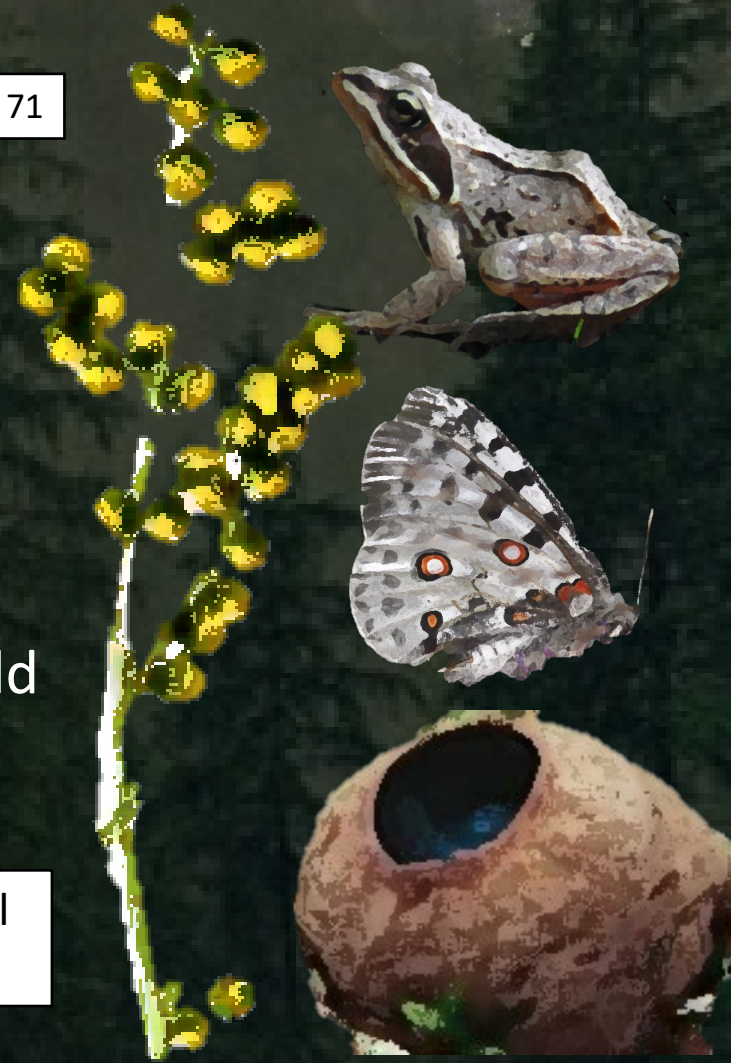
p. 53-66 Förbudet som förutsätter avsiktlighet är tillämpliga på åtgärder, såsom skogsbruksåtgärder eller markexploatering, vilkas syfte uppenbart är ett annat än det förbjudna. C-221/04, p. 71

En åtgärds påverkan på berörd djurarts bevarandestatus är relevant vid tillämpningen av undantag (dispens).

Artikel 12.1 a-c utgör hinder för nationell praxis enligt vilken förbudet, för det fall mänsklig verksamhet såsom skogsbruksåtgärder eller markexploatering uppenbart har ett annat syfte än att döda/störa, endast är tillämpliga om det finns risk att djurens bevarandestatus påverkas negativt.

Artikel 12.1 i livsmiljödirektivet inte kan tolkas så, att det skydd som föreskrivs upphör att gälla för arter som har uppnått en gynnsam bevarandestatus.

MÖD 2016:1 (Klinthagen) → Klinthagen revival: MÖD:s dom av den 26 februari 2021 i mål
M 7168-19

Artskyddsförordningen (2007:845)

Artskyddsdispens endast om

1. det inte finns någon annan lämplig lösning (14 och 15 §§)
2. om dispensen inte försvårar upprätthållandet av en **gynnsam bevarandestatus** hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde (14 och 15 §§), och
3. dispensen behövs (14 §)
  - a) för att skydda vilda djur eller växter eller bevara livsmiljöer för sådana djur eller växter,
  - b) för att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten eller annan egendom,
  - c) av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse,
  - d) för forsknings- eller utbildningsändamål,
  - e) för återinplantering eller återinförsel av arten eller för den uppfödning av en djurart eller den artificiella förökning av en växtart som krävs för detta, eller
  - f) för att under strängt kontrollerade förhållanden selektivt och i liten omfattning tillåta insamling och förvaring av vissa exemplar i en liten mängd.

De förenade målen C-473/19 och C-474/19

Skydda skogen

- Medlemsstat ska vidta alla nödvändiga konkreta åtgärder för att förhindra att djur avsiktligt dödas/fångas/störs.
- Nationella domstolen ska särskilt pröva huruvida de djurarter som omfattas av direktiven förekommer inom det avverkningsområde som är aktuellt.
- Behöriga myndigheter ska ha möjlighet att förebygga verksamhet som skulle kunna vara skadlig för de arter som skyddas i detta direktiv (spelar ingen roll huruvida aktuella åtgärden har till syfte att döda eller störa).
- Nationella domstolen ska pröva huruvida skogsavverkning utförs på ett sätt som utgör ett sådant förebyggande och hållbart skogsbruk som är förenligt med bevarandekraven i livsmiljödirektivet.
- Nationella domstolen ska pröva huruvida skogsbruksåtgärder grundar sig på en förebyggande strategi som tar i beaktande behovet att bevara de berörda arterna och huruvida åtgärderna planerats och kommer att utföras på ett sätt som inte åsidosätter förbuden med hänsyn till sociala/ekonomiska/kulturella behov etc.

Kunskap om djurarter inom avverkningsområdet

Kunskap om på vilket sätt verksamhet kan skada och hur skador kan förebyggas

Kunskap om vad som utgör ett förebyggande och hållbart skogsbruk

Finns en förebyggande strategi till grund för skogsbruksåtgärderna?

Grundar sig åtgärderna på den?

Analysera och klarlägga statens
respektive
verksamhetsutövarens inklusive
fastighetsägarens
utredningsansvar när det gäller
frågor om artskydd.

Ansvar för kunskap

Myndigheter

- Analysera och klarlägga utredningsansvar när det gäller frågor om artskydd
- särskilt klargöra statens ansvar att tillhandahålla nödvändigt underlag i fråga om artskydd
- hänsyn behöver tas till de särskilda förutsättningar som finns vid pågående och icke-pågående markanvändning

Verksamhetsutövaren / den som vidtar en åtgärd / fastighetsägaren

Ansvar för kunskap

2 kap MB, inklusive kunskapskravet (MB 2:2) och beviskravet (MB2:1) gäller alla i den mån en åtgärd inte är av försumbar betydelse i det enskilda fallet

Miljöbalken gäller parallellt med skogsvårdslagen

Det är verksamhetsutövaren eller den som vidtar en åtgärd som har ansvar för att ta fram den kunskap och det underlag som behövs (MB)!

Även om markägaren anlitar någon annan för att utföra arbetet; markägaren är verksamhetsutövare.

Ansvar för kunskap

Information hos myndigheter

Verksamhetsutövaren eller den som vidtar åtgärden har att bekosta undersökningar och underlag för att utröna hur den egna verksamheten påverkar miljön.

Vid behov förtydliga vad som krävs för att ett kunskapsunderlag ska vara tillräckligt i ett enskilt ärende.

Det är verksamhetsutövaren eller den som vidtar en åtgärd som har ansvar för att ta fram den kunskap och det underlag som behövs (MB)!

Placeringen av kunskapsansvaret följer av nu gällande lagstiftning!

Tabell 10.1 Information som behövs för att uppfylla kunskapskravet i miljöbalken

Ansvar för att ta fram och tillgängliggöra sådan information

Typ av information	Exempel	Ansvar
Regelverk	Lagar, förordningar, föreskrifter	Stat och myndigheter
Fakta om arter och livsmiljöer	Ekosystemtjänster, landskapsperspektiv, systematiska inventeringar, basfakta om arter: ekologi, utbredning, namn och släktskap samt kännetecken	Stat och myndigheter, universitet, högskolor och forskningsinstitutioner
Vägledning	Rådgivning, riktlinjer, beskrivning av faktorer som kan gynna respektive skada arter och livsmiljöer eller andra faktorer i naturlandskapet	Stat och myndigheter
Statusbedömning av arter och livsmiljöer	Miljöövervakning, rödlistan, rapportering enligt EU-direktiv: fågel-, livsmiljö-, vatten- och havsdirektiven	Stat och myndigheter
Naturgeografisk information om specifika platser	Förekomst av naturtyper, arter, strukturer och ekologiska funktioner, landskapsinformation	Markägare, verksamhetsutövare, ideella organisationer, allmänheten, stat och myndigheter på ett övergripande plan, universitet, högskolor och forskningsinstitutioner
Information om hur en planerad verksamhet kan påverka naturmiljön på en specifik plats		Markägare, verksamhetsutövare

Staten: ansvar för övergripande kunskap om arter och deras livsmiljöer.

Kunskap om djurarter inom avverkningsområdet

Kunskap om på vilket sätt verksamhet kan skada och hur skador kan förebyggas

Kunskap om vad som utgör ett förebyggande och hållbart skogsbruk

Finns en förebyggande strategi till grund för skogsbruksåtgärder?

Grundar sig åtgärder på den?

VU/markägare: Ansvar för kunskap om hur egna verksamheten påverkar

Ansvar för kunskap

Kunskap

Staten: ansvar för övergripande kunskap om arter och deras livsmiljöer.

VU/markägare: Ansvar för kunskap om hur egna verksamheten påverkar

Analys av vilka **data som behöver kompletteras,**

Tydlig och samlad information om samtliga fridlysta arter.

Sammanställa **information om positiva åtgärder.**

Sammanställa **information om effekter** av verksamheter och åtgärder

Råd och riktlinjer för hänsynskrävande livsmiljöer på land och i vatten

Tillgängliggöra samlad **information om begrepp** och dessas innebörd

Utreda SLU Artdatabankens huvudmannaskap, formella myndighetsroll, funktion och finansiering.

Livsmiljöunderlag vart 5:e år efter samråd

Särskilt klargöra statens ansvar att tillhandahålla nödvändigt underlag i frågor om artskydd.

- Enklare tillgång till befintlig information

Livsmiljöunderlag

- Vart 5:e år

- Start december 2027

- Länsstyrelsen beslutar för länet

Livsmiljöunderlag

Karta över Länsindelningen

i Sverige

(Giltig fr.o.m. 2007-01-01)

Myndigheternas befintliga kunskap
sammanställs

Kunskapen analyseras:

- Vilka arter är sannolika att hitta i den typ av landskap som finns?
  - Vilka hot finns det mot dess arter?
  - Hur skulle hoten kunna hanteras?
- Vilka förbättringar skulle kunna göras i landskapet?

Kunskapsunderlag för åtgärder och verksamheter - och
beslut om sådant

Saknar betydande miljöpåverkan

Samråd!

Beslutas av Ist.

Ej möjligt att överklaga

Tack!

